

(i) Printed Pages : 7

Roll No.

(ii) Questions : 5

Sub. Code :

1	0	3	4	7
---	---	---	---	---

Exam. Code :

5	0	0	1
---	---	---	---

Bachelor of Arts (FYUP) 1st Semester

(2124)

JOURNALISM AND MASS COMMUNICATION

Paper : Press, Nationalism & Indias Freedom Struggle

(In all Mediums) JSMVAC1

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 45

Note :— Attempt **THREE** questions in all, selecting **ONE** from each Unit. Question No. 1 is compulsory.

1. Write short notes on any **FIVE** of the following in not more than **75-100** words each :

- (i) Define the term Swarajya and its relevance in the context of India's freedom struggle.
- (ii) Explain the concept of Satyagraha and its impact on India's Nationalist Movement.
- (iii) Describe the significance of freedom of speech and expression as a Human Right.
- (iv) What was the Licensing Act of 1857 ? Summarize its implications for the press in India.

- (v) Who was Raja Ram Mohan Roy ? Why is he significant in Indian journalism history ?
- (vi) Discuss the contributions of Lokmanya Bal Gangadhar Tilak to the freedom struggle.
- (vii) What role did the Press Act of 1910 play in curbing nationalist sentiments ?
- (viii) Explain the importance of Sahridayata in promoting unity and empathy in society. 5×3=15

UNIT-I

- 2. Discuss the values of Satyagraha, Sadbhavana, Ahimsa, Ekta and Sahridayata in the context of India's freedom struggle. How did these values contribute to a unified nationalist movement ? 15
- 3. Analyze the impact of Press Censorship Laws from 1799 to 1931 on India's freedom struggle. How did these Acts aim to suppress nationalist movements, and how did the Press respond ? 15

UNIT-II

- 4. Examine the role of founder-editors and publishers like Gopal Krishna Gokhale and Mahatma Gandhi in India's freedom struggle. How did they use the press as a tool to inspire Nationalism ? 15

5. Evaluate the contributions of key publication launches during the 1800s, such as those by Raja Ram Mohan Roy and Dadabhai Naoroji. How did these publications influence public opinion and mobilize people towards independence ? 15

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- कुल तीन प्रश्न हल कीजिये। प्रत्येक यूनिट में से एक प्रश्न का चयन करें। प्रश्न सं. 1 अनिवार्य है।

1. निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच प्रश्नों पर संक्षिप्त टिप्पणियाँ लिखें। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 75-100 शब्दों से अधिक न हो :

- (i) स्वराज्य शब्द को परिभाषित करें और भारत के स्वतंत्रता संग्राम के संदर्भ में इसकी प्रासंगिकता बताएँ।
- (ii) सत्याग्रह की अवधारणा और भारत के राष्ट्रवादी आंदोलन पर इसके प्रभाव की व्याख्या करें।
- (iii) मानव अधिकार के रूप में अभिव्यक्ति की स्वतंत्रता के महत्व का वर्णन करें।
- (iv) 1857 का लाइसेंसिंग अधिनियम क्या था ? भारत में प्रेस के लिए इसके निहितार्थों का सारांश बताएँ।
- (v) राजा राम मोहन राय कौन थे ? भारतीय पत्रकारिता के इतिहास में उनका क्या महत्व है ?

(vi) स्वतंत्रता संग्राम में लोकमान्य बाल गंगाधर तिलक के योगदान पर चर्चा करें।

(vii) 1910 के प्रेस अधिनियम ने राष्ट्रवादी भावनाओं को रोकने में क्या भूमिका निभाई ?

(viii) समाज में एकता और सहानुभूति को बढ़ावा देने में सहृदयता के महत्व की व्याख्या करें। 5×3=15

यूनिट-I

2. भारत के स्वतंत्रता संग्राम के संदर्भ में सत्याग्रह, सद्भावना, अहिंसा, एकता और सहृदयता के मूल्यों पर चर्चा करें। इन मूल्यों ने एक एकीकृत राष्ट्रवादी आंदोलन में कैसे योगदान दिया ? 15
3. भारत के स्वतंत्रता संग्राम पर 1799 से 1931 तक प्रेस सेंसरशिप कानूनों के पड़ने वाले प्रभाव का विश्लेषण करें। इन अधिनियमों का उद्देश्य राष्ट्रवादी आंदोलनों को दबाना कैसे था, तथा प्रेस ने इस पर क्या प्रतिक्रिया दी ? 15

यूनिट-II

4. भारत के स्वतंत्रता संग्राम में गोपालकृष्ण गोखले और महात्मा गांधी जैसे संस्थापक-संपादकों और प्रकाशकों की भूमिका की जाँच करें। उन्होंने राष्ट्रवाद को प्रेरित करने के लिए प्रेस का उपयोग कैसे किया ? 15

5. ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਮੋਹਨ ਰਾਧ ਐਰ ਫਾਫਾਭਾਓ ਨੈਰੋਜੀ ਫ਼ਾਰਾ 1800 ਕੇ ਫ਼ਸ਼ਕ ਕੇ ਫ਼ੈਰਾਨ ਕੀਏ ਗਏ ਜੈਸੇ ਕਿ ਪ੍ਰਮੁਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੌਂ ਕੇ ਯੋਗਫਾਨ ਕਾ ਸੂਲ੍ਯਾਨਕਨ ਕਰੌਂ, ਓਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੌਂ ਨੇ ਜਨਸਤ ਕੌ ਕੈਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਯਾ ਐਰ ਲੋਗੌਂ ਕੌ ਸਵਤੰਤ੍ਰਤਾ ਕੇ ਲੀਏ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਯਾ ?

15

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਕੇ ਕੁੱਲ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

1. ਹੇਠ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 75-100 ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਣ :

- (i) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਵਰਾਜ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।
- (ii) ਸੱਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਅੰਦੋਲਨ 'ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- (iii) ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।
- (iv) 1857 ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸਿੰਗ ਐਕਟ ਕੀ ਸੀ ? ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੈਸ ਲਈ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸੋ।
- (v) ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਮੋਹਨ ਰਾਏ ਕੌਣ ਸੀ ? ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

(vi) ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਲੋਕਮਾਨਿਆ ਬਾਲ ਗੰਗਾਧਰ ਤਿਲਕ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

(vii) 1910 ਦੇ ਪ੍ਰੈਸ ਐਕਟ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ?

(viii) ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਿਰਦਯਤਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੀ ਸਮਝਾਓ। $5 \times 3 = 15$

ਯੂਨਿਟ-I

2. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੱਤਿਆਗ੍ਰਹਿ, ਸਦਭਾਵਨਾ, ਅਹਿੰਸਾ, ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਸਹਿਰਦਯਤਾ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ? 15

3. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਘਰਸ਼ 'ਤੇ 1799 ਤੋਂ 1931 ਤੱਕ ਪ੍ਰੈਸ ਸੈਂਸਰਸ਼ਿਪ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ। ਇਹਨਾਂ ਐਕਟਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦਿੱਤੀ ? 15

ਯੂਨਿਟ-II

4. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਗੋਪਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੋਖਲੇ ਅਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਵਰਗੇ ਸੰਸਥਾਪਕ-ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ? 15

5. ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਮੋਹਨ ਰਾਏ ਅਤੇ ਦਾਦਾਭਾਈ ਨੌਰੋਜੀ ਦੁਆਰਾ 1800 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲਾਂਚਾਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ, ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਲੋਕ ਰਾਏ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵੱਲ ਲਾਮਬੰਦ ਕੀਤਾ ?

15